

BSOBAC 3 – BACHELOROPPGAVE MED FORSKNINGSMETODE

Bacheloroppgave

Fysisk og psykisk vold i nære relasjoner i barndommen

Universitetet
i Stavanger

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i sosialt arbeid

UIS mai 2022

Kandidatnummer: 7172

Antall ord: 11210

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning	4
1.1	Bakgrunn for valg av tema	4
1.2	Presentasjon av problemstilling	4
1.3	Begrepsavklaringer	5
1.3.1	Omsorgssvikt	5
1.3.2	Nære relasjoner	5
1.3.3	Fysisk vold	5
1.3.4	Psykisk vold	5
1.3.5	Latent vold	5
1.3.6	Traume	5
1.3.7	Tilknytningsatferd	6
1.3.8	Mentalisering	6
1.4	Formål med oppgaven	6
2.0	Faglig kunnskap/ teoretisk rammeverk	7
2.1	Teorier for å forstå barns utvikling	7
2.2	Bronfenbrenners bioøkologiske modell	7
2.2.1	Mikrosystem	8
2.2.2	Mesosystem	8
2.2.3	Eksosystem	8
2.2.4	Makrosystem	8
2.3	Tilknytningsteori	9
2.3.1	John Bowlby	9
2.3.2	Mary Ainsworth	9
2.3.3	Tilknytningsmønstre	10
2.3.4	Den voksnes sensitivitet	12
2.4	Hjernens utvikling	12
2.4.1	Stress	13
2.5	Vold i nære relasjoner	14
2.5.1	Lovverk i et historisk perspektiv	14
2.5.2	Fysisk, psykisk og latent vold	15
2.5.3	Omfang	16
3.0	Metode	17
3.1	Valg av metode	17
3.2	Litteraturstudie som metode	18
3.3	Datainnsamling	19
3.4	Analyse	20
3.5	Studiens troverdighet	21
4.0	Presentasjon av funn	23
4.1	Artikkel 1	23
4.2	Artikkel 2	24
4.3	Artikkel 3	25
5.0	Drøfting av funnene	27

<i>5.1 Konsekvenser av vold i nære relasjoner</i>	27
<i>5.2 Konsekvenser for hjernens utvikling</i>	27
<i>5.3 Konsekvenser for den psykiske helsen</i>	28
5.3.1 Periodene mellom voldshendelsene	29
5.3.2 «Forhindreingsarbeidet»	30
5.3.3 Psykiske lidelser i voksen alder	30
<i>5.4 Konsekvenser for relasjoner i voksenlivet</i>	31
<i>5.5 Forebygging og forhindring av vold i nære relasjoner sett fra et bioøkologisk perspektiv</i>	33
6.0 Avslutning	34
Litteraturliste	35

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I løpet av de tre årene jeg har studert sosialt arbeid, har jeg vært i praksis i barneverntjenesten og hatt en deltidsjobb ved en barnevernsinstitusjon. Gjennom praksisperioden og jobben på barnevernsinstitusjon har jeg hatt kontakt med flere ungdommer som har vært utsatt for forskjellige former av omsorgssvikt, og sett med egne øyne hvordan dette kan påvirke ungdommen i negativ retning. Dette fanget min interesse for temaet, da jeg så hvor komplekst dette i mange tilfeller kan være.

I en spørreskjemaundersøkelse kalt UngVold (2015) ble elever fra tredje klasse ved videregående skoler spurt om de hadde opplevd ulike former for vold (Mossige & Huang, 2019, s. 108). Hele 20,6 % av ungdommene svarte at de hadde opplevd fysisk vold fra foreldrene (Mossige & Huang, 2019, s. 111). Da jeg leste dette, trodde jeg først at jeg hadde lest feil. At hele en av fem ungdommer på ett eller annet vis har opplevd fysisk vold fra foreldre, synes jeg er oppsiktsvekkende, og det vekket min nysgjerrighet for å lære mer om temaet, og hvilke konsekvenser volden kan få for de som blir utsatt for dette.

At så mange ungdommer tilsynelatende har opplevd en eller annen form for fysisk vold fra foreldre, belyser hvor viktig det er å ha fokus på dette temaet. Hvis man i tillegg legger til andre former for vold, vil andelen berørte stige enda mer. At sosialarbeideren har kunnskap om forskjellige typer vold og de alvorlige konsekvensene slike traumer i oppveksten kan medføre, tenker jeg er helt vesentlig for at man skal kunne fange opp og hjelpe de som måtte oppleve dette, og jeg vil derfor belyse dette temaet i min bacheloroppgave.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Opplevd omsorgssvikt i barndommen er en betydelig risikofaktor for nedsatt helse, både fysisk og psykisk, senere i livet (Lillevik, 2019, s. 298). Min nysgjerrighet for dette temaet har blitt vekket underveis i studiet, og jeg ønsker derfor å rette søkelys på konsekvensene opplevd fysisk og psykisk vold i barndommen kan få for de utsatte senere i livet.

Problemstillingen min blir derfor: Hvilke konsekvenser har fysisk og psykisk vold i nære relasjoner i barndommen for barn og unges utvikling?

1.3 Begrepsavklaringer

1.3.1 Omsorgssvikt

Omsorgssvikt er når et barn ikke får den omsorgen og beskyttelsen det trenger hjemme, og når barnet ikke får dekket fysiske, psykiske eller følelsesmessige behov (Bufdir, 2021). Ikke all omsorgssvikt kan defineres som vold, men all vold er omsorgssvikt (Aadnanes, 2020, s. 34). Man kan dele omsorgssvikt inn i fire kategorier: Fysisk mishandling, seksuelt misbruk, emosjonell trakassering og neglisjering (Blindheim, 2012, s. 171).

1.3.2 Nære relasjoner

Jf. Straffeloven, 2005, § 282, defineres nære relasjoner som nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer, nåværende eller tidligere ektefeller sine barn, foreldre, noen i husstanden eller noen i voldsutøvers omsorg (Aadnanes, 2020, s. 32-33).

1.3.3 Fysisk vold

Fysisk makt brukt direkte rettet mot en annen person, som for eksempel slag, spark, kvelertak og fastholding. Fysisk vold kan ofte være lett synlig, og kan resultere i både psykiske og fysiske skader (Lillevik, 2019, s. 18).

1.3.4 Psykisk vold

Psykisk vold kan være vanskeligere å identifisere enn den fysiske volden. Eksempler på psykisk vold er trusler om å bruke fysisk vold, sarkastiske bemerkninger eller sanksjonerende stillhet (Lillevik, 2019, s. 18).

1.3.5 Latent vold

Latent vold er muligheten for at vold kan bli brukt (Lillevik, 2019, s. 18). Latent vold opptrer i sin stillhet ved at frykten for at vold skal finne sted kan innebære en stor psykisk belastning. Latent vold oppstår ofte når noen har opplevd vold tidligere, og det er en risiko for at dette skal finne sted igjen (Lillevik, 2019, s. 18).

1.3.6 Traume

Et psykologisk traume er en hendelse som har gjort skade, fått noen til å frykte for livet eller krenket noen dypt og kan føre til psykiske plager hos den berørte (norsk psykologforening, 2021). Man skiller mellom forskjellige typer traumer. Relasjonelle traumer kalles det når

traumene blir påført fra personer som står en nær, og familievold er en form for slike traumer. Det skilles også mellom enkeltstående traumatiske hendelser og traumatiske hendelser som vedvarer over tid ved at man eksponeres hendelser gjentatte ganger. Slike gjentatte traumatiske hendelser beskrives gjerne som kompleks traumatisering (norsk psykologforening, 2021).

1.3.7 Tilknytningsatferd

Tilknytningsatferd er den atferden som fører til at barnet oppnår nærheten til en tilknytningsperson, typisk en forelder (Tetzchner, 2021, s. 329). Funksjonen til tilknytningsatferden er å sørge for trygghet til barnet ved at avstanden mellom barnet og tilknytningspersonen reduseres. Det er helt vesentlig at den voksne reagerer på barnets tilknytningsatferd for at tilknytningssystemet skal fungere (Tetzchner, 2021, s. 329).

1.3.8 Mentalisering

Mentalisering handler om evnen til å forestille seg mentale fenomener som tanker og følelser (Karterud, 2022). Mer presist kan mentalisering defineres som evnen til å se seg ens egne tanker, følelser og handlinger utenfra og andres tanker, følelser og handlinger innenfra (Karterud, 2022).

1.4 Formål med oppgaven

Formålet med denne oppgaven er å belyse hvilke konsekvenser det kan ha for barn og unge å bli utsatt for vold i nære relasjoner i barndommen. For sosialarbeidere som jobber med barn og unge er det viktig å ha denne kunnskapen for å kunne fange opp og forebygge at barn og unge blir utsatt for vold. I tillegg er denne kunnskapen også viktig å ha med seg når man som sosialarbeider jobber med barn, unge eller voksne som har vært utsatt for vold av forskjellige former, for å bedre kunne forstå atferden deres og å kunne hjelpe dem på en best mulig måte.

2.0 Faglig kunnskap/ teoretisk rammeverk

I dette kapitlet tar jeg for meg relevante teorier som er med på å belyse problemstillingen min, og som jeg vil bruke som teoretisk rammeverk for å underbygge påstandene mine i drøftingen av artiklene senere i oppgaven. Teoriene jeg har valgt å ta i bruk i min oppgave er Bronfenbrenners bioøkologiske modell og tilknytningsteori, da jeg mener at disse teoriene er svært sentrale for problemstillingen min. Dette fordi teoriene til sammen favner både om vold i nære relasjoner fra et helhetlig perspektiv som strekker seg helt fra tilknytningsmønstre mellom foreldre og barn og til større samfunnsmessige normer og lovverk. Jeg vil i tillegg komme inn på betydningen av hjernens utvikling, da jeg mener at dette også er helt nødvendig å si noe om for å best mulig svare på problemstillingen jeg har valgt.

2.1 Teorier for å forstå barns utvikling

Ved å ta i bruk teori som et faglig rammeverk i forskning, kan vi underbygge holdbarheten til resultatene i det vi har forsket på (Tetzchner, 2021, s. 15). Det finnes en rekke teorier innenfor utviklingspsykologien. Teoriene kan brukes til å forklare både typisk og atypisk utvikling hos barn og unge (Tetzchner, 2021, s. 15). Kunnskap om barn og unges utvikling er ikke et avgrenset psykologisk kunnskapsfelt, men påvirket av flere fagdisipliner, noe som er viktig for en helhetlig forståelse (Guldbrandsen, 2019, s. 19).

2.2 Bronfenbrenners bioøkologiske modell

Urie Bronfenbrenner er en av de mest sentrale teoretikerne innenfor økologisk utviklingspsykologi (Tetzchner, 2021, s. 25). Økologisk utviklingspsykologi tar utgangspunkt i at barn er en del av sosiale og kulturelle sammenhenger, og at de både påvirker og selv blir påvirket av disse (Tetzchner, 2021, s. 25). Utviklingen blir altså sett på som et resultat av barnets samspill med mennesker og omgivelsene rundt (Tetzchner, 2021, s. 25).

Bronfenbrenners bioøkologiske modell tar utgangspunkt i at det er fire nivåer som til sammen utgjør barns oppvekstmiljø, og at barnet og miljøene påvirker hverandre gjensidig (Tetzchner, 2021, s. 25). Disse fire nivåene er mikrosystem, mesosystem, eksosystem og makrosystem (Tetzchner, 2021, s. 25). De fire nivåene virker sammen og påvirker hverandre, og det som skjer på ett nivå kan ses i sammenheng med det som skjer på andre nivåer (Tetzchner, 2021, s. 26).

2.2.1 Mikrosystem

Mikrosystemet er de relasjonene individet har og de miljøene individet er i (Tetzchner, 2021, s. 25). Kort forklart er mikrosystemet mønsteret av aktivitetene, de sosiale rollene og de mellommenneskelige relasjonene barnet har til enhver tid (Gulbrandsen, 2019, s. 54).

2.2.2 Mesosystem

Mesosystemet omfatter forbindelsene mellom to eller flere miljøer som individet er en aktiv deltager i (Gulbrandsen, 2019, s. 59). For et barn kan dette for eksempel være forbindelsen mellom barnehagen og hjemmet. Individet er forbindelseslinjen eksempelet, men andre kan også være forbindelseslinjer mellom de ulike miljøene. For eksempel ved at mor og far har kontakt med barnehagen (Gulbrandsen, 2019, s. 59). Hvordan barnet fungerer på for eksempel hjemmebane har betydning for hvordan barnet fungerer på andre arenaer i livet (Tetzchner, 2021, s. 25).

2.2.3 Eksosystem

Eksosystemet omhandler situasjoner som barnet ikke direkte er en del av, men som allikevel er med på å påvirke barnets atferd og utvikling (Tetzchner, 2021, s. 25). Dette kan for eksempel være foreldrenes jobbsituasjon eller helse, sosial støtte fra nettverk rundt familien og så videre. Selv om dette er faktorer som ikke direkte er rettet mot barnet, vil det allikevel være av betydning for barnet ettersom det påvirker barnets omsorgsmiljø og funksjonen til familien (Tetzchner, 2021, s. 25).

2.2.4 Makrosystem

Makrosystemet omhandler kulturen, samfunnsmessige institusjoner og politikken (Tetzchner, 2021, s. 26). Dette er strukturer barnet ikke direkte inngår i, men som allikevel påvirker situasjonen til barnet. For eksempel gir lovverket plikter og rettigheter til foreldre og barn, og vil på denne måten være med å påvirke barnet (Tetzchner, 2021, s. 26).

Bronfenbrenners bioøkologiske modell ser barnet som et sosialt vesen som blir påvirket av, og påvirker, omgivelsene og personene rundt seg (Tetzchner, 2021, s. 25). Teorien skiller seg fra utviklingspsykologiske teorier som gjerne fokuserer mest på de nære familierelasjonene (Tetzchner, 2021, s. 26). På denne måten kan Bronfenbrenners teori være et godt

utgangspunkt for å forstå barn og unges utvikling fra et mer helhetlig perspektiv, hvor også andre arenaer enn familien påvirker barnet og dets utvikling.

2.3 Tilknytningsteori

I tilknytningsteorien står tidlige relasjoner mellom foreldre og barn og hvilken betydning disse relasjonene får for barnet senere i livet helt sentralt (Smith, 2019, s. 139). Ettersom oppgaven min handler om konsekvensene av å oppleve psykisk og fysisk vold i barndommen, anser jeg denne teorien som helt sentral å ta med i oppgaven.

2.3.1 John Bowlby

John Bowlby har vært helt sentral innenfor etableringen av moderne tilknytningsteori (Smith, 2019, s. 139). John Bowlby (1907-1990) var en britisk psykoanalytiker og barnepsykiater (Mørch, 2020). I 1969 publiserte John Bowlby første bind i en trilogi med tittelen *Attachment and loss*, hvor kunnskapen om småbarns reaksjoner på atskillelse fra foreldrene sto sentralt (Smith, 2019, s. 139). Bowlby mente at det psykologiske grunnlaget for tilknytning handlet om overlevelse (Tetzchner, 2021, s. 329). Med andre ord så er tilknytningsatferden evolusjonsmessig helt nødvendig ettersom et menneskebarn ikke vil være i stand til å kunne overleve på egenhånd (Tetzchner, 2021, s. 329). Det har etter Bowlbys publisering på 1960-tallet om tilknytning mellom barn og foreldre, blitt gjort betydelige fremskritt i forståelsen av utviklingen av barns relasjoner i tidlig alder (Smith, 2019, s. 141).

Bowlby var opplært innenfor objektrelasjonsteori, en retning innenfor psykiatrien som anser at menneskebarnet først og fremst søker kontakt, og ikke bare driftstilfredsstillelse (Binder & Nielsen, 2019, s. 105). Bowlby la særlig vekt på barnets indre forhold til andre mennesker, og at disse forholdene kunne ha varige innvirkninger på sosiale relasjoner senere i livet og på barnets selvoppfatning (Smith, 2019, s. 142). Bowlby hentet også inspirasjon fra blant annet etologien, altså læren om dyrs atferd, og utviklingspsykologien (Smith, 2019, s. 142).

2.3.2 Mary Ainsworth

På 1950-tallet kom Bowlby i kontakt med en amerikansk forsker, Mary Ainsworth (Smith, 2019, s. 141). Ainsworth skulle de senere årene gjøre banebrytende studier om barns tilknytning (Smith, 2019, s. 141). Ainsworth la hovedsakelig vekt på å studere individuelle forskjeller i barns tilknytningsatferd, i motsetning til Bowlby som hadde sitt hovedfokus på

tilknytningens generelle beskyttelsesfunksjoner (Smith, 2019, s. 141). Ettersom Bowlby og Ainsworth hadde så forskjellig fokus i forskningen sin, utfylte de hverandres interesser i utviklingen av teori (Smith, 2019, s. 141).

Ainsworth videreutviklet Bowlbys ideer, og gjennomførte observasjonsstudier hvor barn ble fulgt opp hele det første leveåret (Smith, 2019, s. 142). På grunnlag av disse observasjonsstudiene, framsatte Ainsworth en hypotese om at barns tilknytningsrelasjoner til foreldrene, ville variere ut ifra hvordan de hadde blitt møtt av foreldrene i sin tilknytningsatferd (Smith, 2019, s. 142). Dette fører oss videre på ulike tilknytningsmønstre, som har utspring i Bowlbys og Ainsworth forskning, som jeg vil redegjøre for i 2.2.4 nedenfor.

2.3.3 Tilknytningsmønstre

I Ainsworth sine observasjonsstudier, observerte hun barn mellom 12 og 20 måneder når disse først fikk utforske leker sammen med omsorgspersonen på et fremmed rom, for så å bli utsatt for kortvarig atskillelse og deretter gjenforening med omsorgspersonen (Smith, 2019, s. 143). På denne måten kunne man klassifisere barnets tilknytningsatferd, med særlig vektlegging på hvordan barnet reagerte i gjenforenings situasjonen (Smith, 2019, s. 143). Det er vanlig å skille mellom trygg, utrygg, ambivalent og desorganisert tilknytning.

2.3.3.1 Trygg tilknytning

En trygg tilknytning mellom barnet og omsorgspersonen gjenspeiler seg i barnets atferd ved at barnet aktivt bruker omsorgspersonen som en trygg base for utforskning, og ved atskillelsen der omsorgspersonen forlater rommet gir barnet tydelige tegn på at det savner omsorgspersonen (Smith, 2019, s. 145). At barnet reagerer med ubehag ved atskillelse fra omsorgspersonen kan forklares i at barnet har en forventning, ut ifra tidligere erfaringer, om at omsorgspersonen er tilgjengelig og responderer på en adekvat måte på barnets tilknytningsatferd (Smith, 2019, s. 145). Trygg tilknytning viser seg i gjenforeningen mellom barnet og omsorgspersonen ved at barnet smiler, søker kontakt, og etter eventuell trøst fra omsorgspersonen raskt fortsetter med utforskning av rommet (Smith, 2019, s. 145).

2.3.3.2 Utrygg og unnvikende tilknytning

Ved en utrygg og unnvikende tilknytning ser man typisk at barnet utforsker mye, men uten å vise et stort spekter av følelser (Smith, 2019, s. 145). Ved atskillelse fra omsorgspersonen

reagerer ikke barnet noe særlig, og vil heller ikke reagere noe særlig ved gjenforening, men heller fortsette å ha fokuset på lekene i rommet (Smith, 2019, s. 145).

2.3.3.3 Utrygg og ambivalent tilknytning

En utrygg og ambivalent tilknytning kan vise seg ved at barnet tydelig uttrykker allerede fra det kommer inn i det fremmede rommet at det er utilpass og urolig (Smith, 2019, s. 145). Selv om omsorgspersonen er sammen med barnet i det fremmede rommet, trenger ikke dette å ha noen beroligende effekt på barnet som man ser ved en trygg tilknytning (Tetzchner, 2021, s. 337). Når barnet blir atskilt fra omsorgspersonen, vil dette kunne fremkalle store følelser hos barnet, og ved gjenforeningen kan barnet veksle mellom å aktivt søke nærhet og motsette seg kontakt med omsorgspersonen (Tetzchner, 2021, s. 147). Det er viktig å merke seg at barn med trygg tilknytning også kan opptre på en måte som samsvarer med de to formene for utrygg tilknytning. Dette kan rett og slett være som følger av at barnet er glad i å utforske og leke (Smith, 2019, s. 146). Det som gjerne skiller de trygge barna fra de utrygge barna i disse situasjonene, er hvorvidt de oppfører seg annerledes ovenfor omsorgspersonen i forhold til den fremmede ved gjenforeningen (Smith, 2019, s. 146). Dersom barnet klart foretrekker omsorgspersonen foran den fremmede i en slik situasjon, vil man fortsatt kunne anse barnet for å ha en trygg tilknytning (Smith, 2019, s. 146).

2.3.3.4 Desorganisert tilknytning

En desorganisert tilknytning viser seg hos barnet ved at de kan fremstå som forvirrede, skremte og ved at de har en motsigelsesfull atferd (norsk psykologforening, 2020). Noen av disse barna kan virke desorganiserte, følelseløse og deprimerte (Tetzchner, 2021, s. 337). Barn med en desorganisert tilknytning gir ofte kaotiske signaler og vil kunne bli oppfattet som vanskelige (norsk psykologforening, 2020). I alderen mellom 3 og 6 år vil noen av disse barna kunne utvikle en kontrollerende og styrende atferd, mens andre igjen vil utvikle en atferd hvor de i en uvanlig stor grad passer på og hjelper til (norsk psykologforening, 2020). Det er dette tilknytningsmønsteret man skal være ekstra observant på, ettersom endel av disse barna lever med omsorgssvikt, og dette tilknytningsmønsteret er også forbundet med en betydelig forhøyet risiko for psykiske problemer senere i livet (Smith, 2019, s. 145). Selv om endel av barna med desorganisert tilknytning lever med omsorgssvikt, kan også tap og sorg føre til desorganisering hos barn for en periode (norsk psykologforening, 2020). Barn med en desorganisert tilknytningsstil vil ha et stort behov for å få hjelp til å skape en tryggere relasjon

til omsorgsgiverne, for eksempel ved at omsorgspersonen får hjelp til å bli en trygg forelder (norsk psykologforening, 2020).

2.3.4 Den voksnes sensitivitet

Ainsworth, fant i en av studiene sine ut at det var en svært høy korrelasjon mellom barnas tilknytningsatferd og mødrenes sensitivitet (Tetzchner, 2021, s. 337). Barna med trygg tilknytning hadde mødre som responderte raskt på barnas signaler, og var gode på å tolke årsaken til barnas signaler (Tetzchner, 2021, s. 337). De barna som hadde en form for utrygg tilknytning hadde derimot mødre som reagerte sjeldnere og variabelt på barnas signaler (Tetzchner, 2021, s. 337). De mødrene som hadde barn med utrygg og ambivalent tilknytning, virket mindre involverte, og de mødrene som hadde barn med utrygg og unnvikende tilknytning typisk ga barna stell og mat ut ifra faste rutiner, i stedet for å fange opp barnets behov og handle deretter (Tetzchner, 2021, s. 337). Det må imidlertid påpekes at andre studier som er gjort av mødres sensitivitet knyttet opp mot barnas tilknytningsmønster har vist en mye mer beskjeden sammenheng, men fortsatt nok til at det er en viss korrelasjon (Tetzchner, 2021, s. 337).

2.4 Hjernens utvikling

Hjernen er allerede fra fødselen av mottakelig for påvirkning og tilførsel utenfra, men det er noen bestemte perioder hvor den er særlig mottakelig, såkalte sensitive perioder (From, 2020, s. 34). En slik sensitiv periode kan bli kritisk dersom hjernen ikke får den stimuleringen som den er klar til å motta, og dette kan medføre permanente forandringer i hjernen (From, 2020, s. 35). Disse sensitive periode forekommer hovedsakelig i de første 1000 levedagene til barnet (Kate, 2020, s. 35). De første sensitive periodene omhandler de sensoriske delene av hjernen, altså berøring, syn og hørsel, mens det senere utvikler seg mer komplekse funksjoner relatert til tenkning (Kate, 2020, s. 35). Derfor er det av helt avgjørende betydning for at hjernen skal utvikle seg adekvat, at barnet blir stimulert ved å bli tilbudt sensoriske, emosjonelle og sosiale opplevelser (Kate, 2020, s. 35). Dersom barnet ikke blir stimulert på de riktige måtene til de riktige periodene, vil dette kunne få avgjørende betydning for barnet på et senere tidspunkt (Kate, 2020, s. 35). Jo yngre hjernen er, jo mindre skal det til for å skape en forandring gjennom stimulering og omsorg (Kate, 2020, s. 35). Samtidig er også hjernen mer sårbar for forandring ved dårlige former for stimulering, som for eksempel ved overgrep, eller ved

fravær av god stimulering, altså at barnet ikke får den oppmerksomheten og kjærligheten det har behov for (Kate, 2020, s. 36).

2.4.1 Stress

Stress er en normal del av livet, og er en avgjørende faktor for overlevelsessevnen, da det hjelper oss med å bøte på forhindringer og å være tilpasningsdyktige gjennom hele livet (Kate, 2020, s. 67). En viss mengde stress er helt normalt, og for små barn vil omsorgspersonene kunne hjelpe barnet med å regulere stresset gjennom blant annet trøst, mat og beskyttelse (Kate, 2020, s. 67). At omsorgspersonene fungerer som en reguleringsstøtte ved å berolige barnet i stressende situasjoner, er med på å gi barnet erfaring med en sunn håndtering av stress (Kate, 2020, s. 68). Hvis barnet derimot ikke mottar denne reguleringsstøtten fra foreldrene, og stresset vedvarer over tid, vil stresset kunne utgjøre en fare for hjernen og kunne gi skadelige konsekvenser for hjernens og immunsystemets utvikling (Kate, 2020, s. 68). Man skiller mellom positivt, tålelig og giftig stress (Kate, 2020, s. 69).

2.4.1.1 Positivt stress

Denne formen for stress anses som en naturlig del av barnets utvikling, og kjennetegnes ved at den er kortvarig og moderat i intensitet (Kate, 2020, s. 69). Et sentralt kjennetegn ved positivt stress er at barnet har tilgjengelige voksne omsorgspersoner som fungerer som en reguleringsstøtte for barnet i møte med stresset (Kate, 2020, s. 69). Nå de voksne omsorgspersonene hjelper barnet å regulere stresset, vil barnet kunne få en god opplevelse som styrker selvbildet deres (Kate, 2020, s. 69). En form for positivt stress kan for eksempel være å få vaksine eller andre kortvarige hendelser som kan oppleves som stressende for barnet.

2.4.1.2 Tålelig stress

Tålelig stress innebærer litt mer enn vanlige påvirkninger, og oppleves som hakket mer negativt og truende for barnet enn den snille formen for stress, positivt stress (Kate, 2020, s. 69). Når barnet utsettes for tålelig stress, vil det utløse en massiv aktivering av stresssystemene, og vil derfor ved manglende reguleringsstøtte fra omsorgspersonene kunne utgjøre en risiko for skade på hjernen (Kate, 2020, s. 69). Dersom omsorgspersonene derimot hjelper barnet med å regulere stresset, vil det kunne bidra positivt til barnets utvikling (Kate,

2020, s. 69). Et eksempel på tålelig stress er for eksempel dersom barnet opplever at foreldrene går fra hverandre.

2.4.1.3 Giftig stress

Når vi snakker om giftig stress, mener vi stress som aktiverer stresssystemene i kroppen massivt, hyppig eller langvarig, og barnet samtidig ikke har noen trygge voksne som hjelper dem med å regulere stresset de utsettes for (Kate, 2020, s. 70). Omsorgssvikt og seksuelt misbruk er eksempler på former for giftig stress som kan få store konsekvenser for barnets psykiske og fysiske helse (Kate, 2020, s. 71). Å bli utsatt for giftig stress som barn, medfører en lavere toleranse for stress, noe som fører til at det skal betydelig mye mindre til for å aktivere stressresponssystemet, kroppen er i en slags kronisk alarmberedskap (Kate, 2020, s. 72). De som har vært utsatt for giftig stress, vil derfor kunne reagere mye raskere og sterkere på stress, og stressreaksjonen vil kunne vare lengre enn hos en person som ikke har vært utsatt for giftig stress (Kate, 2020, s. 72).

2.5 Vold i nære relasjoner

Vold kan deles inn i flere kategorier. Det er vanlig å skille mellom fysisk vold, psykisk vold, seksuell vold og forsømmelse/ vanskjøtsel (Aadnanes, 2020, s. 34). Vold er et komplekst tema, og selv internt i fagmiljøer vil det være ulike syn på hva som faller innenfor begrepet vold (Aadnanes, 2020, s. 37). Hvordan man definerer vold vil også variere fra kultur til kultur (Aadnanes, 2020, s. 38). Dette belyser viktigheten av kunnskap om vold i hjelpeapparatet, og en bevissthet og refleksjon rundt vold og hva dette innebærer. WHO sin definisjon av vold uttrykker klart og tydelig at alle former for både fysisk og psykisk mishandling som resulterer i, eller har potensiale til å resultere i, skade for barnet sin helse, utvikling eller verdighet, regnes som vold (Aadnanes, 2020, s. 39).

2.5.1 Lovverk i et historisk perspektiv

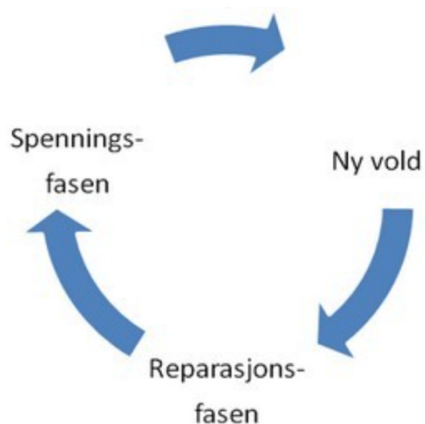
I det norske samfunnet i dag, kan det anses som allmenn kunnskap at det å utsette barn for vold ikke er lov (Aadnanes, 2020, s. 60). I 1972 ble foreldre sin rett til å kunne refse barna sine som en del av oppdragelsen opphevet (Aadnanes, 2020, s. 60). Samtidig ble det ikke innført et uttrykkelig forbud i lovverket mot å benytte fysisk avstraffelse i oppdragelsesøyemed. (Aadnanes, 2020, s. 60). Dette ble først innfelt i Lov om barn og foreldre (barneloven) i 2010, hvor lovteksten ble endret på en slik måte at det ikke var noen

tvil om at fysisk avstraffelse, også i oppdragelsesøyemed var forbudt (Aadnanes, 2020, s. 60). Denne endringen innebar en nulltoleranse for vold, og er i samsvar med barnekonvensjonen sin paragraf 19 som sier at alle barn har rett til at ingen skader eller misbruker dem (Aadnanes, 2020, s. 60).

2.5.2 Fysisk, psykisk og latent vold

Den fysiske volden er kanskje den volden som vil være mest synlig for omgivelsene, da den kan forårsake både psykiske og fysiske skader (Lillevik, 2019, s. 18). Selv om den fysiske volden kan være mer synlig, kan volden oppleves like ille enten om det er psykisk eller psykisk vold, eller om barnet var vitne til volden (Barneombudet, 2018, s. 10). Noen av de som har opplevd vold, mener også at den psykiske volden er den verste, og at dette også er den formen for vold som kan være vanskeligst å fortelle om (Barneombudet, 2018, s. 10).

Når den akutte voldsepisoden opphører, kan voldsopfrene oppleve at voldsutøveren angrer på det som har skjedd, og kanskje til og med prøver å reparere ved å vise kjærlighet og hensyn (Norsk psykologforening, 2018). Selv om voldsutøveren på denne måten prøver å reparere det som har skjedd, vil den psykiske og latente volden være til stede hele tiden (Norsk psykologforening, 2018). Når denne fasen er over, vil spenningen øke, og stiger i takt med at en ny voldshendelse er rundt hjørnet. Denne fasen skaper frykt og stress for barnet, noe som kan være skadelig både på kort og lang sikt (Lillevik, 2019, s. 18). Denne syklusen kan betegnes som «voldssirkelen», som vist i figuren nedenfor.

Figur 1. Voldssirkelen, 2018, av norsk psykologforening.
(<https://www.psykologforeningen.no/foreningen/aktuelt/aktuelt/aa-vaere-offer-for-vold-i-naere-relasjoner>)

2.5.3 Omfang

I en telefonintervjuundersøkelse i 2014, gjennomført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), fant man at 33 % menn og 27,7 % kvinner hadde opplevd mindre alvorlige typer for fysisk vold fra sine foreldre i barndommen, slik som for eksempel lugging og klyping (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 15). Tallene for mer alvorlig fysisk vold fra foreldre, slik som for eksempel slag med knyttneve og bli banket opp, lå på 5,1 % for menn og 4,9 % for kvinner (Thoresen, & Hjemdal, 2014, s. 15). Når det gjaldt den psykiske formen for vold, oppga 15,4 % av kvinnene og 11,2 % av mennene å ha opplevd dette fra sine foreldre i oppveksten (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 15). Av de som hadde opplevd vold mellom foreldrene i barndommen, lå tallet på ca. 10 % både for kvinner og menn (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 15). Far ble noe oftere oppgitt som voldsutøver enn mor (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 15).

3.0 Metode

3.1 Valg av metode

Metoden vi velger er redskapet vårt når vi skal undersøke noe (Dalland, 2021, s. 54).

Begrunnelsen for valg av metode bør være forankret i at vi anser den valgte metoden for å best mulig kunne belyse spørsmålet eller problemstillingen (Dalland, 2021, s. 53).

Når man velger hvilken metode man skal bruke, bør dette være et reflektert valg hvor man både tar hensyn til hva som er den mest ideelle fremgangsmåten, men også hva som er praktisk gjennomførbart (Dalland, 2021, s. 56). Det er ikke alltid det lar seg gjøre for forskeren å gjennomføre undersøkelsen helt ideelt med den valgte metoden, og da vil det være viktig å redegjøre for svakhetene og usikkerhetene rundt valget av metode (Dalland, 2021, s. 56). Etter at man har gjennomført undersøkelsen, vil det ofte også være lettere å se om den valgte metoden var det beste valget, eller om det ville vært mer hensiktsmessig å ha valgt en annen metode (Dalland, 2021, s. 58). Å reflektere over valget av metode og eventuelle svakheter vil derfor bidra til å øke påliteligheten til undersøkelsen (Dalland, 2021, s. 58).

Det finnes flere metoder man kan ta i bruk for å komme frem til en konklusjon for problemstillingen man har valgt. Det er vanlig å ta i bruk kvalitativ, kvantitativ eller litteraturstudie som metode når man skriver bacheloroppgave (Dalland, 2021, s. 54). I en kvalitativ undersøkelse handler det om å fange opp meninger og opplevelser som ikke lar seg måle med tall (Dalland, 2021, s. 54). Når man bruker kvantitativ metode får man data i form av målbare enheter (Dalland, 2021, s. 54). Ved å bruke litteraturstudie som metode, studerer man noe som allerede er undersøkt, altså litteratur som allerede finnes om den problemstillingen man har valgt (Dalland, 2021, s. 199).

I vurderingen av hvilken metode man skal bruke i oppgaven, er det flere momenter som påvirker hvilken metode man tar i bruk (Dalland, 2021, s. 193). Blant annet vil viktige vurderinger når man velger metode være tiden man har til rådighet og hvilken metode man anser til å kunne gi best mulig data til å belyse problemstillingen man har valgt (Dalland, 2021, s. 193).

3.2 Litteraturstudie som metode

Jeg har i min bacheloroppgave valgt å ta i bruk litteraturstudie som metode. I en litteraturstudie studerer man noe som allerede er undersøkt, altså litteratur som allerede finnes om den problemstillingen man har valgt (Dalland, 2021, s. 199). Man studerer det som allerede er undersøkt av artikkelforfatterne (Støren, 2013, s. 16). Litteraturstudien skaper ingen ny kunnskap, men systematiserer kunnskapen som blir hentet ut av allerede eksisterende kunnskap (Støren, 2013, s. 17). Målet med min oppgave er derfor å skape en oversikt og helhet over konsekvensene det kan ha for barn og unge å oppleve vold i nære relasjoner, ved å bruke tre vitenskapelige artikler som datagrunnlag og ta utgangspunkt i deres funn.

Bakgrunnen for at jeg har valgt litteraturstudie som metode, er fordi jeg anser det som en god metode for å få et best mulig svar på problemstillingen min. Det ville nok også ha latt seg gjøre å bruke både kvalitativ og kvantitativ metode for å svare på problemstillingen jeg har valgt. Dersom jeg hadde tatt i bruk kvalitativ metode, ville dette gitt meg muligheten til å velge ut relevante spørsmål som jeg kunne stilt i intervjuer. Da jeg vurderte om intervju var en passende fremgangsmåte til å besvare problemstillingen min, vurderte jeg at det var flere faktorer som kunne gjøre dette vanskelig å gjennomføre. Blant annet kunne jeg ikke ha intervjuet noen under 18 år, og jeg så for meg at det kunne bli vanskelig å finne passende intervjuobjekter. Når jeg skulle finne relevante artikler å bruke i oppgaven, fant jeg en artikkel (som redegjøres for i kap. 4.1.1) hvor forfatterne allerede hadde intervjuet passende intervjuobjekter til min oppgave. Jeg anså det derfor som mer hensiktsmessig å inkludere denne artikkelen i en litteraturstudie, fremfor å gå fram med en intervjubasert kvalitativ metode på egenhånd.

I vurderingen av hvilken metode som var mest hensiktsmessig for oppgaven min, vurderte jeg også om kvantitativ metode kunne passe til å besvare problemstillingen min. Jeg fant fort ut at dette også kunne blitt krevende på mange måter, ikke minst fordi det allerede fantes mye forskning på området. At det allerede var mye forskning å oppdrive om temaet, gjorde at jeg vurderte at det ville være mer hensiktsmessig å inkludere denne forskningen i en litteraturstudie, framfor å forske på det samme i en egen kvantitativ studie.

Etter flere vurderinger, kom jeg fram til at litteraturstudie som metode ville gi meg en mer helhetlig oversikt over temaet, og favne om flere perspektiver framfor å ta i bruk kvalitativ og kvantitativ metode.

3.3 Datainnsamling

For å finne fram til to av artiklene jeg har brukt til oppgaven min, valgte jeg å bruke databasen Oria. Dette valgte jeg på bakgrunn av råd vi har fått underveis i forelesninger og fordi jeg opplevde å finne mange relevante og interessante artikler i denne databasen. Jeg valgte å bruke «avansert søk» til å finne artikler som kunne være relevante for oppgaven min. Ved å bruke «avansert søk» kunne jeg huke av for kriterier som «artikkel» og «siste 5 år» for å avgrense søkene mine.

Ved å avgrense søket mitt til «omsorgssvikt» ELLER «vold» OG «konsekvenser», samt huke av for «artikler», «norsk» og «siste 5 år» fikk jeg opp 493 treff. Jeg synes dette ble i overkant mange treff å skulle gå gjennom, så jeg valgte å supplere med OG «barndom», noe som innskrenket funnene mine til 126 treff. Dette synes jeg var en ok mengde artikler å se gjennom, og jeg fant 7 relevante artikler som jeg leste sammendraget til. Etter å ha lest sammendragene, satt igjen med to artikler som jeg ønsket å bruke i oppgaven min. Den første artikkelen er: Diagnose: barndomsforgiftning (Kirkengen, 2017). Den andre artikkelen er: «Da skjønnte jeg at nå smeller det snart» Voksne som opplevde vold i barndommen ser tilbake (Bersvendsen & Hauge, 2018).

Da jeg ikke fant flere relevante artikler basert på søket mitt som nevnt i forrige avsnitt, valgte jeg å søke på nytt etter «omsorgssvikt» OG «konsekvenser», samt huke av for «artikler», «norsk» og «siste 10 år» og fikk da opp 116 treff. Her leste jeg sammendraget til 3 artikler som tilsynelatende så relevante ut, og fant ut at jeg ønsket å bruke en av disse artiklene til oppgaven min. Denne artikkelen er: Eftervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst (Blindheim, 2012). Denne artikkelen har jeg valgt å bruke til tross for at artikkelen er eldre enn 5 år, da syntes jeg den den fortsatt er dagsaktuell og svært aktuell for oppgaven min.

Under har jeg laget en tabell som viser en oversikt over søkeprosessen min.

Tabell 1:

Database	Søkeord	Treff	Søkekriterier i «avansert søk»	Valgt artikkel og forfatter
Oria	«Omsorgssvikt» ELLER «vold» OG «konsekvenser».	493	«Artikler», «norsk» og «siste 5 år».	Ble for mange treff, så valgte å gjøre ett nytt søk.
Oria	«Omsorgssvikt» ELLER «vold» OG «konsekvenser» OG «barndom».	126	«Artikler», «norsk» og «siste 5 år».	Diagnose: Barndomsforgiftning (Kirkengen, 2017) og «Da skjønte jeg at nå smeller det snart» Voksne som opplevde vold i barndommen ser tilbake (Bersvendsen & Hauge, 2018).
Oria	«Omsorgssvikt» OG «konsekvenser».	116	«Artikler», «norsk» og «siste 10 år».	Ettervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst (Blindheim, 2012).

3.4 Analyse

For å få en oversikt over artiklene jeg har valgt til oppgaven har jeg laget en oversiktstabell. Å bruke en oversiktstabell er en god måte å sortere funnene i artiklene, samt å få en oversikt over både likheter og forskjeller mellom artiklene (Aveyard, 2018, s. 137).

For å lage oversiktstabellen, måtte jeg først identifisere de sentrale temaene i de forskjellige artiklene. Aveyard (2018) kaller dette for en tematisk analyse, og at den beste måten å gjøre dette på er å lese konklusjonsdelen av artiklene om igjen. Jeg leste derfor konklusjonen i de tre artiklene på nytt og fant på denne måten frem til de ulike sentrale temaene. Deretter plottet jeg funnene inn i en oversiktstabell som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 2:

Navn og år	Tittel	Formål	Metode	Respondenter	Alder	Sentrale temaer
Kirkengen, 2017	Diagnose: Barndomsforgiftning.	Undersøker hvordan voksne ser tilbake på sine opplevelser med å håndtere vold som de ble utsatt for i oppveksten.	Litteraturstudie Kvalitative intervjuer	2 menn 1 kvinne	57, 59 og ukjent	Barndom Krenkelseserfaring Vold
Bersvendsen & Hauge, 2018	«Da skjønnte jeg at nå smeller det snart».	Utforsker hvordan langvarig belastning i barndommen påvirker kroppen.	Litteraturstudie Kvalitative intervjuer	3 menn 4 kvinner	18-60 år	Vold i nære relasjoner Latent vold Psykologiske belastninger Barndom
Blindheim, 2012	Ettervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst.	Belyser konsekvensene traumatiserende hendelsen i oppveksten kan ha for barn på et psykologisk, psykofysiologisk og samfunnsmessig nivå.	Litteraturstudie	Ingen	-	Samfunnsmessige og økonomiske konsekvenser Kronisk traumatisering Psykiske lidelser Oppvekstvilkår Feilbehandling

3.5 Studiens troverdighet

Pålitelighet er et viktig kriterium for kvalitet i forskning (Dalland, 2021, s. 58). I hvilken grad man kan anse resultatet som holdbart, vil avhenge av om vi på en god måte klarer å redegjøre for valgene vi har tatt underveis i forskningen, og hva disse valgene eventuelt har betydd for

resultatet av forskningen (Dalland, 2021, s. 58). Ved å være ærlig og reflektert rundt de ulike valgene man har tatt underveis i forskningen, vil man øke påliteligheten til arbeidet (Dalland, 2021, s. 58).

I denne oppgaven har jeg vært nøye i utvelgingen av artiklene. Jeg har valgt tre fagfelleverderte artikler for å belyse oppgaven min best mulig. To av artiklene jeg har valgt til oppgavene er skrevet de siste 5 årene, noe jeg anser som en positiv faktor for reliabiliteten til oppgaven min. At jeg har med artikler som nylig har forsket på temaet problemstillingen min handler om, er med på å øke påliteligheten til oppgaven. En av artiklene jeg har med i oppgaven er skrevet for rundt 10 år siden, men jeg anser ikke dette som en faktor som trekker i negativ retning. Etter å ha lest artikkelen, konkluderte jeg meg at artikkelforfatteren har gått dypt inn i temaet, og på en annen måte enn de to andre artikkelforfatterne går i dybden på temaet som problemstillingen min omhandler. På denne måten utgjør de tre artiklene sammen et solid grunnlag for videre drøfting, og at de på flere måter utfyller hverandre.

I teoridelen i oppgaven min har jeg valgt å ha med Bronfenbrenners bioøkologiske modell, tilknytningsteorien til John Bowlby samt litt om hvordan stress påvirker hjernen. Grunnen til at jeg har valgt disse teoriene er at det får frem både hvordan barnet blir påvirket av omgivelsene, men også hvordan relasjonene til tilknytningspersonene har en innvirkning for barnets utvikling samt hvordan opplevd stress i barndommen kan påvirke hjernen. Disse teoriene utgjør samlet sett et solid grunnlag for en bred forståelse innenfor dette temaet, og kan fungere som en stødig grunnmur i arbeidet med å drøfte funnene i de tre artiklene.

4.0 Presentasjon av funn

I første del av dette kapittelet har jeg laget et sammendrag for hver av de tre vitenskapelige artiklene, for å presentere funnene i artiklene. I andre delen av kapittelet, drøfter jeg funnene i artiklene knyttet opp mot teori som jeg har redegjort for i kapittel 2.0, for å svare på problemstillingen til oppgaven min: Hvilke konsekvenser har fysisk og psykisk vold for barn og unges utvikling?

4.1 Artikkel 1

Artikkel 1, Diagnose: barndomsforgiftning er skrevet av Anna Luise Kirkengen og er publisert i tidsskrift for psykisk helsearbeid Volum nr. 14, nr. 1 – 2017.

Sammendrag: Artikkelen utforsker hvordan langvarige belastninger og krenkelser i barndommen kan påvirke livskraft og helse senere i livet. Forfatteren tar oss med gjennom historien til tre forskjellige personer for å synliggjøre hvordan belastninger i oppveksten kan bli utvikle seg til sykdom senere i livet.

Den første sykdomshistorien som presenteres i artikkelen omhandler 57 år gamle Samuel som sliter med overvekt, er tidligere alkoholiker, storryker, og er kronisk depressiv. Samuel har gjennom oppveksten blitt utsatt for seksuelle overgrep både av sin mor og mormor. Da Samuel var 10 år, nektet han å bli utsatt for overgrepene fra mor, noe som utløste raseri og avvisning fra mor til Samuel. Samuel erkjente videre at alle traumene og omsorgssvikten han ble utsatt for som liten, nok hadde preget ham til å havne i den situasjonen han var i idag.

Videre blir vi presentert for 59 år gamle Lukas som ser tilbake på barndommen sin i et hjem som var preget av vold, trusler og frykt. Lukas forteller videre hvordan de traumatiske opplevelsene i barndommen har ført til at han som voksen sliter enormt med en overskyggende angst og dype depresjoner.

Den tredje og siste sykdomshistorien som blir presentert i artikkelen er Berits. Berits oppvekst var preget av vold fra far og en bror som utnyttet og mishandlet henne gjennom hele oppveksten. Berit er i voksen alder blitt uføretrygdet, og sliter blant annet med fibromyalgi, spiseforstyrrelser og angst- og panikk lidelse. Hun har i tillegg forsøkt å begå selvmord, drevet med selvskading og vært innlagt på psykiatriske avdelinger flere ganger.

Avslutningsvis konkluderer artikkelforfatterne med at funnene i forskningen deres legger et grunnlag for å hevde at biomedisinen tar feil når de anser mennesket som et rent biologisk objekt. Videre hevder forfatterne at mennesker både er natur og kultur, og at mennesker følgelig blir formet gjennom livet av erfaringer og relasjoner, i tillegg til de forutsetningene biologien har gitt oss som vi har med oss fra fødselen av.

4.2 Artikkel 2

Artikkel 2, «Da skjønte jeg at nå smeller det snart» Voksne som opplevde vold i barndommen ser tilbake er skrevet av Agnete Bersvendsen og Mona-Iren Hauge og er publisert i Norges barnevern Volum 95, nr. 2-3 – 2018.

Sammendrag: I artikkelen blir syv voksne mellom 18 – 60 år som har vokst opp i hjem preget av vold intervjuet for å undersøke hvordan de ser tilbake på sine opplevelser med å håndtere vold som de ble utsatt for i oppveksten. Intervjuspørsmålene som ble stilt til deltakerne var åpne og utforskende, og hadde som formål å få gode beskrivelser og refleksjoner. Deltakerne ble blant annet bedt om å fortelle om hvordan de håndterte situasjoner før, under og etter voldshendelsene.

Noe som er gjennomgående i intervjuene i artikkelen er innsatsen barna la ned i å prøve å forhindre at volden skulle forekomme, kalt «forhindringsarbeidet» av forfatterne.

Intervjudeltakerne fortalte om ulike metoder de hadde brukt på å prøve å forhindre at voldsutøveren skulle utøve vold. Blant annet ble nevnt forsøk på å trekke seg unna, prøve å finne nye metoder for å gjøre voldsutøveren glad, og unngå å gjøre ting som kunne vekke irritasjon hos voldsutøveren.

I intervjuene beskriver flere av intervjuobjektene hvordan de etter å ha blitt utsatt for vold hadde forventninger om hvordan voldsutøveren ville gjøre det godt igjen. Noen av voldsutøverene kunne bli ekstra snille etter voldshendelsene, og tilby en aktivitet eller gave som et forsøk på å gjenopprette forutsigbarheten i hverdagen. Intervjuobjektene fortalte også om hvordan voldsutøveren etter en voldshendelse kunne late som om ingenting hadde skjedd, eller prøve å rettferdiggjøre volden. Forfatterne av artikkelen kaller dette for «normaliseringsarbeidet». «Forhindringsarbeidet» og «normaliseringsarbeidet» glir over i

hverandre på den måten at ved å prøve å raskt prøve å gjenopprette en slags normalitet i hverdagen, prøver man å forhindre at ny vold skal oppstå.

Avslutningsvis i artikkelen konkluderes det med at når temaet vold er oppe på dagsordenen, er fokuset gjerne på selve voldsepisodene. Forfatterne skriver videre at funnene i forskningen deres gir grobunn for å rette fokuset også mot de periodene hvor vold ikke finner sted i hjemmet. Dette fordi voldsutsatte barn ofte kan utvikle en helt spesiell varhet for signaler og stemninger som ikke trenger å være knyttet direkte opp mot selve voldsepisodene.

Erfaringene med vold vil kunne prege deres hverdagsliv også i de periodene hvor volden ikke finner sted, noen ganger langt inn i voksenlivet.

4.3 Artikkel 3

Artikkel 3, Eftervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst er skrevet av Arne Blindheim og er publisert i Norges barnevern Volum 89, nr. 3 – 2012.

Sammendrag: Artikkelen tar for seg hvordan traumatisering i barndommen kan føre til konsekvenser på både et fysiologisk, psykologisk, sosialt og samfunnsmessig plan. I artikkelen får vi et innblikk i hvordan de fire formene for omsorgssvikt kan få alvorlige følger for den psykiske og fysiske helsen senere i livet. Blant annet fremgår det av artikkelen at barn som har opplevd vold og overgrep har hele 3-5 ganger økt risiko for å utvikle depresjon og 12 ganger større risiko for å utføre selvmordsforsøk (Blindheim, 2012, s. 171).

Videre i artikkelen får vi et innblikk i hvordan vi allerede fra vi er i mors mage blir påvirket av stress og atferd hos mor, og at hjernen vår allerede fra vi er spedbarn blir formet av de opplevelsene vi utsettes for. Hjernen er plastisk, altså den forandrer seg i takt med hvilke erfaringer vi gir den, og dess yngre man er, desto mer plastisk er hjernen (Blindheim, 2012, s. 174). Dette gir et bilde av hvor viktig de første årene er for senere utvikling. Vi får også et innblikk over hvordan traumatiserende opplevelser i barndommen, kan føre til blant annet desorganisert tilknytning og problemer med følelsesregulering. Avslutningsvis i artikkelen blir traumatisering i barndom beskrevet som kanskje et av vår tids største helseproblem. Traumatisering i barndom er heller ikke usannsynlig den største årsaksfaktoren til psykiske vansker i oppvekst og voksen alder, men kunnskapen i samfunnet om disse problemene står i sterk kontrast til alvorligheten som disse problemene innebærer (Blindheim, 2012, s. 190).

De tre artiklene jeg har valgt til oppgaven min utgjør samlet sett et godt grunnlag for oppgaven. Artikkel 1 og 2 inneholder begge kvalitative intervjuer hvor intervjuobjektene er mennesker som har opplevd vold i nære relasjoner i barndommen. Artikkel 1 tar utgangspunkt i vold og krenkelser i barndommen som årsaksforklaring til endel av intervjuobjektene helseproblemer senere i livet, mens artikkel 2 intervjuer voksne som ser tilbake på opplevelsen deres av å oppleve vold i nære relasjoner i barndommen. Artikkel 1 og 2 er på mange måter like, men utfyller hverandre ved at de har forskjellig utgangspunkt for intervjuene. Artikkel 3 er en ren litteraturstudie uten intervjuer, og inneholder masse relevant fagkunnskap som bidrar til en bedre forståelse av artikkel 1 og 2. De tre artiklene utfyller på denne måten hverandre og setter et godt utgangspunkt for en helhetlig forståelse av problemstillingen.

5.0 Drøfting av funnene

I denne delen av oppgaven, går jeg nærmere inn på funnene og diskuterer disse. Jeg vil ta for meg ulike konsekvenser fysisk og psykisk vold i nære relasjoner kan ha for barnets utvikling, og hvordan det kan følge den utsatte langt inn i voksenlivet.

5.1 Konsekvenser av vold i nære relasjoner

Både fysisk, psykisk og latent vold kan føre til store konsekvenser for dem som blir utsatt (Blindheim, 2012, s. 171). Også det å være vitne til vold kan være like ille som å bli utsatt for det selv (barneombudet, 2018, s. 10). Den høye prosentandelen som har opplevd vold av ulik grad i nære relasjoner (som beskrevet i 2.5.2) sier noe om hvor utbredt vold faktisk er, og hvor viktig det er å aldri slutte å rette fokus på dette problemet. Ifølge Blindheim (2012) kan traumatisering i barndommen regnes som et av vår tids største helseproblemer, som innebærer store konsekvenser både på et psykologisk, psykofysiologisk og samfunnsmessig plan.

5.2 Konsekvenser for hjernens utvikling

Traumatiserende hendelser i barndommen vil utløse stress i kroppen som barn selv ikke vil ha evnen til å regulere. Barnet er derfor prisgitt sine omsorgspersoner og deres evne til å gi barnet den reguleringsstøtten det har behov for (Kate, 2020, s. 67). Når barnet blir utsatt for vold fra foreldre, er det ikke vanskelig å se for seg at dette vil kunne skape en slags dobbel belastning, både som følger av at det er omsorgspersonen som utsetter barnet for de traumatiserende hendelsene, men også ettersom det er omsorgspersonen som ikke gir barnet den reguleringsstøtten det trenger.

I artikkel 3 av Blindheim (2012) skriver Blindheim at hjernen vår tilpasser seg og vil i større grad kunne endre seg desto yngre man er. Man kan derfor tenke seg at opplevd vold i barndommen, vil kunne være med på å forme hjernen i retning av en skjevutvikling, og at denne skjevutviklingen potensielt vil kunne være større jo tidligere voldshendelsene starter. Denne antagelsen underbygges av forskning som viser at hjernen allerede fra fødselen er mottakelig for påvirkning og tilførsel utenfra, og for at hjernen skal utvikle seg adekvat, er barnet avhengig av å bli stimulert ved å bli tilbudt sensoriske, emosjonelle og sosiale opplevelser (Kate, 2020, s. 35).

I artikkel 1 av Kirkengen (2017) får vi et innblikk i livet til Lukas som sliter med overskyggende angst og dype depresjoner. Lukas kobler selv det han sliter med til en barndom preget av vold, trusler og frykt. Man kan tenke seg at det også vil kunne være andre årsaksfaktorer som har påvirket hvordan Lukas sitt liv har blitt som voksen. I tråd med Bronfenbrenners bioøkologiske modell, vil det være mer enn bare situasjonen i hjemmet til Lukas som har gjort at han har utviklet de problemene han sliter med som voksen. Lukas problemer sett i lys av Bronfenbrenners bioøkologiske modell, åpner opp for en mer kompleks årsaksforklaring, hvor utviklingen til Lukas er et resultat av Lukas samspill med menneskene og omgivelsene rundt, men også interaksjonen og påvirkningen mellom mikrosystemet, mesosystemet, eksosystemet og makrosystemet. I følge Bronfenbrenners bioøkologiske modell må Lukas problemer i voksenlivet ses i tråd med hva som skjer på alle de ulike nivåene og samhandlingen mellom disse (Tetzchner, 2021, s. 26).

Å bruke Bronfenbrenners teori i tolkningen av Lukas problemer i voksenlivet, kan være en fruktbar vei å gå, da denne favner om et bredt spekter av årsaksforklaringer. Det er dog ikke unngåelig å se på betydningen av volden, truslene og frykten Lukas opplevde som barn for utviklingen av hjernen og nervesystemet hans, og hvordan dette kan ha vært en stor bidragsfaktor for at han opplever problemer i voksenlivet. I artikkel 3 skriver Blindheim at negative erfaringer med mennesker som barn, vil være lagret som en «sannhet» i nervesystemet lenge, og at angstlidelser er svært vanlige hos voksne som ble traumatisert som barn. Dette sammenfaller med Lukas sykdomsbilde og hans opplevelser i barndommen. Å bli utsatt for giftig stress som barn, vil kunne medføre en lavere toleranse for stress senere i livet, og stressreaksjoner senere i livet vil kunne være mye sterkere og vare lengre enn hos en person som ikke har vært utsatt for giftig stress i barndommen (Kate, 2020, s. 72). Det vil derfor ikke være urimelig å hevde at Lukas problemer med angst og depresjoner som voksen, kan forklares i det giftige stresset han ble utsatt for som barn i form av vold, trusler og frykt. Man kan tenke seg at dette også kan være overførbart til et generelt plan, hvor sykdom, både av fysisk og psykisk karakter i voksenlivet mange ganger, hvertfall delvis, kan forklares med opplevde traumatiserende opplevelser i barndommen.

5.3 Konsekvenser for den psykiske helsen

I artikkel 1 av Kirkengen (2017) møter vi Berit som sliter med blant annet spiseforstyrrelser, fobier og angst- og panikklidelse. Da Berit var 17 år prøvde hun å ta sitt eget liv, og hun har i

tillegg drevet med selvskading. Berit vokste opp med en voldelig far og bror, og hun ble utnyttet og mishandlet gjennom hele oppveksten. At Berit blant annet har prøvd å ta sitt eget liv, er ikke nødvendigvis en trist tilfeldighet. Berit inngår i en begredelig del av statistikken, hvor barn som har opplevd vold og overgrep i barndommen har hele 12 ganger større risiko for å utføre selvmordsforsøk (Blindheim, 2012, s. 171). At Berit ble misbrukt som barn, gjør at hun har en fire ganger høyere risiko for å utvikle selvskading og suicidal atferd (Blindheim, 2012, s. 171).

Barn og unge som har opplevd vold og overgrep har i tillegg 3-5 ganger økt risiko for å utvikle depresjon. I artikkel 1 av Kirkengen (2017) leser vi om både Lukas og Samuel som har slitt med depresjon i store deler av voksenlivet. Det er ikke vanskelig å se for seg at dette er mer enn en tilfeldighet, hvor opplevelsene deres i barndommen har vært med å prege den psykiske helsen deres langt inn i voksenlivet. Hvis vi ser på disse tallene sammen med omfanget av vold i nære relasjoner (se 2.5.1), er det ingen tvil om at vold i nære relasjoner utgjør et stort samfunnsproblem. At så mange barn og unge opplever vold i forskjellig grad og omfang i barndommen er bekymringsfullt, da særlig med tanke på hvor store konsekvensene kan være for de utsatte senere i livet.

5.3.1 Periodene mellom voldshendelsene

Noen vil hevde at når voldshendelsen er ferdig, vil dette utgjøre en lettelse for barnet ved at faren er over. Dette kan forstås som en svært enkel fortolkning, som ikke tar hensyn til helhetsbildet av vold som et komplekst fenomen, og som ikke ser på de enorme konsekvensene volden vil kunne ha både på kort og lang sikt. I artikkel 2 av Bersvendsen & Hauge (2018), beskriver flere av intervjuobjektene hvordan de mellom voldshendelsene ble ekstra vare på stemningen i hjemmet, og at de ble svært sensitive på voldsutøveren sin sinnsstemning. Flere av intervjuobjektene beskriver hvordan de allerede som småbarn tolket ansiktsuttrykk og stemmeleie, og så etter tegn hos voksne som kunne tilsi at det snart ville forekomme en voldshendelse.

Når vi vet hvordan traumatiserende hendelser påvirker hjernen, er det ikke vanskelig å se for seg at denne sensitiviteten og varheten for signaler om potensiell vold, vil kunne strekke seg langt inn i voksen alder. Dette underbygges også i artikkel 3 av Blindheim (2012), hvor det beskrives hvordan barnet blir ekstra observant på alt som kan være tegn på aggresjon eller vold. I artikkel 3 av Blindheim (2012) skrives det videre at alt nytt vil kunne tolkes som noe

utrygt og truende for barnet, og at barnet kan ta med seg denne representasjonen av verden langt inn i voksen alder. Denne fortolkningen sammenfaller også med forskning på stress, som viser at de som har vært utsatt for blant annet vold i barndommen, vil kunne reagere mye sterkere og lengre på stress også senere i livet, kontra de som ikke har opplevd vold i barndommen (Kate, 2020, s. 72).

5.3.2 «Forhindreingsarbeidet»

I artikkel 2 av Bersvendsen & Hauge (2018), bruker forfatterne begrepet «forhindreingsarbeid» for å beskrive det ressurskrevende arbeidet barn tar på seg for å forsøke å hindre at volden skal finne sted. Når man etter en voldshendelse i nære relasjoner går inn i reparasjons- og deretter spenningsfasen, er det den latente volden som regjerer, og barnet kan forsøke å moderere den voksnes atferd og sinnsstemning ved å for eksempel gjøre seg usynlige eller unngå å gjøre noe som kan skape irritasjon (Bersvendsen & Hauge, 2018, s. 104). Dette kan forstås som en måte for barnet å forsøke å forhindre at ny vold skal finne sted, eller eventuelt å begrense denne. Å hele tiden være i beredskap på denne måten, kan tenkes å gjøre barnet konstant stresset, noe som vil kunne få konsekvenser for barnet på både kort og lang sikt (Kate, 2020, s. 72). At barnet prøver å forhindre volden, bryter også med den normative forståelsen av relasjonen mellom foreldre og barn, hvor det er den voksne som er den som skal hjelpe barnet med å regulere følelser og ikke omvendt (Bersvendsen & Hauge, 2018 s. 104). Det er ikke vanskelig å se for seg at barn som tar på seg denne rollen ikke vil utvikle et normalt og trygt tilknytningsmønster til voldsutøveren. Dette underbygges også av Ainsworth sin utarbeidelse av tilknytningsmønstre, hvor barn som opplever vold står i fare for å utvikle et desorganisert tilknytningsmønster, som kan få store konsekvenser senere i livet.

5.3.3 Psykiske lidelser i voksen alder

I artikkel 3 av Blindheim (2012) skrives det at det i flere år har vært av oppfatning at vold i barndommen kun har innvirkning på lettere psykiske lidelser, og at ved mer alvorlige tilstander som psykoser og alvorlig depresjon er genetiske faktorer viktigere. Dette har imidlertid blitt tilbakevist de siste årene i en rekke studier (Blindheim, 2012, s. 172). I en studie hvor man intervjuet 130 inneliggende psykiatriske pasienter, hadde hele 76,8 % av mennene og 54,1 % av kvinnene opplevd fysisk vold i oppveksten (Blindheim, 2012, s. 172). Denne studien korrelerer også med funnene i artikkel 2 av Bersvendsen og Hauge (2018),

hvor samtlige av de tre intervjuobjektene har slitt med dype depresjoner i voksen alder, og herunder to av disse har hatt innleggelse ved en psykiatrisk avdeling.

I artikkel 2 av Bersvendsen & Hauge (2019) beskriver flere av intervjuobjektene hvordan volden var gjennomgående gjennom oppveksten deres, og at de mellom voldshendelsene hele tiden var «på vakt» og særlig sensitive ovenfor voldsutøverens signaler. I tråd med et tilknytningsteoretisk perspektiv er det ikke utenkelig at noen av barna som opplever vold i barndommen vil utvikle et desorganisert tilknytningsmønster i tråd med Ainsworth sine observasjonsstudier om tilknytningsmønstre, noe som setter dem i en betydelig forhøyet risiko for å utvikle psykiske problemer senere i livet.

Når vi vet hvor mye stress og traumatiserende hendelser i oppveksten kan påvirke hjernens strukturer, er det ikke urimelig å anta at dette også kan være bidragsfaktorer til også mer alvorlige psykiske lidelser. I Bronfenbrenners bioøkologiske modell understrekes viktigheten av barnets interaksjoner med menneskene og omgivelsene rundt barnet for hvordan barnets utvikling former seg (Tetzchner, 2021, s. 25). Bronfenbrenners bioøkologiske modell er sådan og med på å styrke antagelsen om at også alvorlige psykiske lidelser kan ha sin forankring og årsaksforklaring i traumatiserende hendelser i barndommen, på lik linje med genetiske faktorer.

5.4 Konsekvenser for relasjoner i voksenlivet

I Bowlbys tilknytningsteori, ble det lagt særlig vekt på barnets indre forhold til andre mennesker, og hvor store varige innvirkninger disse kunne ha for sosiale relasjoner også senere i livet (Smith, 2019, s. 142).

Det er derfor rimelig å anta at de tilknytningsmønstrene man har hatt til tilknytningspersoner i oppveksten, vil kunne være betydelig medvirkende til hva slags tilknytningsmønstre man har til andre relasjoner senere i livet. I artikkel 3 av Blindheim (2012) beskrives det hvordan traumatiserende opplevelser i barndommen kan føre til at barnet blir utrygg både på seg selv og andre, og studier har vist at hele 80 % av barn som har opplevd vold eller seksuelle overgrep i nære relasjoner, utvikler et desorganisert utviklingsmønster. Videre skriver Blindheim at barn som opplever vold i barndommen og derfor mangler en trygg tilknytning, lettere vil få problemer med å kunne mentalisere. Når man ikke evner å mentalisere på en

adekvat måte, er det åpenbart at dette vil kunne føre til konsekvenser i relasjoner til andre også i voksenlivet, da mennesker er sosiale vesener som har et iboende behov for å bli sett og forstått.

I en av Ainsworth sine studier, fant man høy sammenheng mellom barns tilknytningsatferd og mødrenes sensitivitet (Tetzchner, 2021, s. 337). Å ikke bli møtt på sine signaler fra omsorgspersonen når man er et lite barn, kan være en bidragsfaktor til å utvikle usunne tilknytningsmønstre (Tetzchner, 2021, s. 337). Det er ikke utenkelig at denne formen for programmering av tilknytningsmønstre allerede fra man er et lite barn, vil kunne følge oss langt inn i voksenlivet. Når man som barn ikke har blitt møtt av omsorgspersonen på helt basale behov ved å sende ut signaler som tilsier dette, er det lett å se for seg at man i voksenlivet potensielt vil kunne ha større problemer enn andre med å utvikle adekvat tilknytning til andre.

I tillegg til en potensielt svekket mentaliseringsevne som følge av opplevd vold i barndommen, kan man også forestille seg hvordan gjentatte svik i form av vold og seksuelle overgrep i barndommen, vil kunne føre til at man får problemer med å stole på andre, og dermed problemer med å utvikle sunne relasjoner senere i livet. Dette understrekes også i artikkel 3 av Blindheim (2012), hvor det utdypes at vansker med å ta andres perspektiv kan føre til ytterligere vansker i relasjoner med andre i voksen alder.

I artikkel 2 av Bersvendsen & Hauge (2018) møter vi 57 år gamle Samuel som har hatt en oppvekst hvor han ble utsatt for gjentatte seksuelle overgrep av både sin mor og mormor. Faren til Samuel var ikke mye til stede i oppveksten og evnet ikke å skjerme Samuel. Man kan se for seg at Samuel ikke har hatt en trygg tilknytningsperson i oppveksten sin, noe som igjen tilsier at Samuel gjentatte ganger gjennom oppveksten sin har vært utsatt for giftig stress. Alt tatt i betraktning, er det ikke vanskelig å se for seg at disse traumatiske opplevelsene i barndommen potensielt vil kunne skape problemer for Samuel når det gjelder relasjoner senere i livet. Samuel hadde allerede som et lite barn opplevd å bli misbrukt på det groveste både av mor og mormor, som skulle ha vært den trygge havnen for Samuel som han kunne støtte seg på når han utforsket verden rundt seg gradvis. Når far i lys av sitt fravær heller ikke evnet å skjerme Samuel for de forferdelige hendelsene han opplevde som et lite barn satt Samuel, etter alt å tolke, igjen helt alene uten noen trygg tilknytningsperson i oppveksten. I artikkel 3 av Blindheim (2012) beskrives det hvordan forelderen som skal være

en trygghet for barnet, også er den som representerer fare kan føre til en uløselig konflikt hos barnet. Dette skjer ettersom barnet både har behov for trøst og trygghet av forelderen, men også har et behov for å skjerme seg fra forelderen da denne representerer en fare ovenfor barnet. Videre skriver Blindheim at utviklingen av en slik desorganisert tilknytning kan utgjøre også en fare for samspill i senere relasjoner. Ettersom Samuel har opplevd et så enormt svik fra omsorgspersonene sine i oppveksten, vil det altså være rimelig å anta at dette kan bidra til at Samuel i voksen alder allerede har en underbevisst tanke om at han ikke må komme for nær andre mennesker, da dette kan utgjøre en fare for ham.

5.5 Forebygging og forhindring av vold i nære relasjoner sett fra et bioøkologisk perspektiv

Ved å se vold i nære relasjoner i lys av Bronfenbrenners bioøkologiske modell, kan man tenke seg at en fruktbar vei for å forebygge og forhindre vold i nære relasjoner, er ved å ha fokus på både mikrosystemet, mesosystemet, eksosystemet og makrosystemet. På den ene siden legger lovverket og kulturen i makrosystemet føringer og regler for samhandlingen mellom foreldre og barn, og det kan tenkes at hvilke lover og normer man har i samfunnet potensielt vil kunne være med på å forebygge vold i nære relasjoner i kraft av at det regnes som noe ulovlig og som ikke er sosialt akseptert (Tetzchner, 2021, s. 26). På den andre siden kan man se for seg at det er mye som skjer bak fire vegger som fremdeles vil fortsette å skje til tross av lover og regler. I lys av dette, kan man forstå forebygging og forhindring som et komplekst arbeid, hvor kontroll og hjelp også direkte inn i mikrosystemet vil være viktig for å forebygge og forhindre vold.

Hvis man ser på mesosystemet og eksosystemet, er det også rimelig å anta at forebygging og forhindring av vold gjennom disse arenaene vil være gunstig. Man kan se for seg at dersom det for eksempel er fokus på vold på skolen, vil dette også kunne være med å påvirke på hjemmebane, gjennom de ulike forbindelseslinjene mellom miljøene (Gulbrandsen, 2019, s. 59).

6.0 Avslutning

Barn som opplever vold i nære relasjoner i oppveksten, har en betydelig økt risiko for å oppleve vansker senere i livet, da særlig med tanke på psykiske og fysiske helseplager, men også i forhold til relasjonsbygging. At 80 % av barn som blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep i nære relasjoner utvikler et desorganisert utviklingsmønster, med de alvorlige konsekvensene det kan føre med, belyser hvor viktig det er å sette temaet vold i nære relasjoner på dagsorden.

Kunnskapen vi har i dag om hvordan traumatiserende hendelser i oppveksten kan påvirke hjernen både på kort og lang sikt, underbygger viktigheten av avdekke vold og forhindre nye voldsepisoder, men også hvor sentralt forebygging er for å få bukt med voldsproblemet.

At de som arbeider med barn og unge, på alle slags arenaer, har kunnskap om hvordan vold i nære relasjoner arter seg og konsekvensene av dette, er helt essensielt for å best mulig både å kunne avdekke vold samt å forstå atferden og eventuelle helseproblemer til den som har vært utsatt for vold.

Traumatisering i barndom kan tenkes å være et av vår tids største helseproblem, noe som understreker hvor viktig det er å aldri glemme de barna som lever med vold i nære relasjoner og hvilke store konsekvenser dette kan ha både på et individuelt plan, men også på et samfunnsmessig plan.

Litteraturliste

Mossige, M. & Huang, L. (2019). Ungdoms utsatthet for flere typer alvorlige hendelser. I K. Skjørten, E. Bakketeig, M. Bjørnholt & S. Mossige (Red.), *Vold i nære relasjoner: Forståelser, konsekvenser og tiltak* (s. 105-119). Universitetsforlaget. ***14 sider.**

Dalland, O. (2021). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Universitetsforlaget. ***272 sider.**

Bersvendsen, A. & Hauge, M.-I. (2018). «Da skjønte jeg at nå smeller det snart» Voksne som opplevde vold i barndommen ser tilbake. *Norges barnevern*, 95 (2-3), s. 96-109. DOI: 10/18261/ISSN-1891-1838-2018-02-03-03.

Kirkengen, A. L. (2017). Diagnose: barndomsforgiftning. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 14 (1), s. 16-24. DOI: 10.18261/ISSN.1504-3010-2017-01-03. ***9 sider.**

Blindheim, A. (2012). Eftervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst. *Norges barnevern*, 89 (3), s. 168-195. ***28 sider.**

Bufdir. (2021, 13. januar). *Hva er omsorgssvikt?*.

https://www.bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/omsorgssvikt/ ***1 side.**

Aadnanes, M. (2020). *Vold mot barn og unge i nære relasjoner: Barnevernfagleg kunnskap*. Gyldendal Akademisk. ***158 sider.**

Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

Lillevik, O. G. (2019). Fenomenforståelse – vold i nære relasjoner. I O. G. Lillevik, J. S. Salamonsen & I. Nordhaug (Red), *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse* (s. 13-23). Gyldendal Akademisk. ***11 sider.**

Lillevik, O. G. (2019). Stress- og avmaktbevisst omsorg. I O. G. Lillevik, J. S. Salamonsen & I. Nordhaug (Red), *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse* (s. 290-309). Gyldendal Akademisk. ***20 sider.**

Norsk psykologforening. (2021, 12. april). *Hva er traumer og traumebehandling?*
<https://www.psykologforeningen.no/foreningen/aktuelt/aktuelt/hva-er-traumer-og-traumebehandling> *4 sider.

Norsk psykologforening. (2020, 26. mai). *Hva er tilknytning?*
<https://www.psykologforeningen.no/foreningen/aktuelt/aktuelt/hva-er-tilknytning> *6 sider.

Støren, I. (2013). *Bare søk!: Praktisk veiledning i å skrive litteraturstudier* (2. utgave). Cappelen Damm Akademisk. *71 sider.

Tetzchner, S. V. (2021). *Barne- og ungdomspsykologi: Typisk og atypisk utvikling*. Gyldendal Akademisk. *439 sider.

Gulbrandsen, L. M. (2019). Barn, oppvekst og utvikling. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling: Innføring i psykologiske perspektiver* (2. utg., s. 15-50). Universitetsforlaget. *36 sider.

Smith, L. (2019). Tilknytning: Teori og forskning. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling: Innføring i psykologiske perspektiver* (2. utg., s. 139-178). Universitetsforlaget. *40 sider.

Binder, P.-E. & Nielsen, G. H. (2019). Selvet og relasjonene: nyere psykoanalytiske perspektiv. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling: Innføring i psykologiske perspektiver* (2. utg., s 104-138). *35 sider.

Mørch, W. T. (2020, 19. mars). John Bowlby. I *Store norske leksikon*. Hentet 5. april 2022 fra https://snl.no/John_Bowlby

Karterud, S. (2022, 18. januar). Mentalisering. I *Store norske leksikon*. Hentet 14. april 2022 fra <https://snl.no/mentalisering>

From, K. (2020). *Vår sårbare hjerne: Omsorgssvikt i et nevropsykologisk og nevropedagogisk perspektiv*. Gyldendal Akademisk.

Gulbrandsen, L. M. (2019). Urie Bronfenbrenner: En økologisk utviklingsmodell. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling: Innføring i psykologiske perspektiver* (2. utg., s. 51-72). Universitetsforlaget. ***22 sider.**

Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (2014). *Vold og voldtekt i Norge: En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv* (NKVTS, rapport 1). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. <https://www.nkvts.no/rapport/vold-og-voldtekt-i-norge-en-nasjonal-forekomststudie-av-vold-i-et-livsløpsperspektiv/> ***151 sider.**

Norsk psykologforening. (2018, 16. april). *Å være offer for vold i nære relasjoner*. <https://www.psykologforeningen.no/foreningen/aktuelt/aktuelt/aa-vaere-offer-for-vold-i-naere-relasjoner> ***4 sider.**

Barneombudet. (2018). *Erfaringer fra barn og unge utsatt for vold og overgrep*. Barneombudet. <https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrapporter/Hadde-vi-fatt-hjelp-tidligere-hadde-alt-vaert-anmerledes.pdf> ***51 sider.**

Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide* (fourth edition). Open University Press.